
**VINT-I-CINC ANYS DE LA UNIÓ DE PAGESOS (1974-1999)
EL CAMÍ CAP A LA LLIBERTAT SINDICAL AL CAMP***

Andreu Peix i Massip

En l'elaboració d'aquest llibre s'ha procurat deixar parlar el sindicat, en les paraules dels seus dirigents i el text dels seus comunicats. A més del material dels diferents congressos i assemblees, s'han utilitzat els comunicats i les ressenyes dels consells nacionals, especialment les editorials i els articles de *La Terra*.

S'ha optat per l'estil d'una crònica, on cada any constitueix cada un dels vint-i-cinc capítols. Els fets apareixen sempre organitzats en el mateix ordre: accions globals i mobilitzacions, sectors de producció, defensa del territori i àmbits socials (defensa de la terra, seguretat social agrària, temporers...).

El títol del llibre precisa de forma prou concreta el seu objectiu: celebrar els vint-i-cinc anys de la fundació del sindicat, el novembre de 1974 a Pontons (Alt Penedès). Per això voldria recordar com s'inicia el sindicat.

En aquests moments, Catalunya està en ebullició. Voldria deixar constància que la fundació de la Unió de Pagesos és paral·lela i no conseqüència de la formació de Convergència Democràtica de Catalunya, com a moviment que després es converteix en partit, o Convergència Socialista de Catalunya —que després forma el PSC, i que es constitueix també aquell any. L'Assemblea de Catalunya ja existeix des de 1971 i la Unió de Pagesos hi entra el febrer de 1976.

És així com, la mort del general Franco es produeix amb els nuclis inicials del sindicat ja constituïts arreu del país.

La procedència dels primers components és molt diversa. A cada poble es busquen les persones que «*es mouen*» en els centres culturals, en les cooperatives i, en algunes zones, a les confraries locals —on s'han presentat a les eleccions el 1975, tal com ha acordat la Unió de Pagesos a Pontons.

* El títol d'aquesta recensió coincideix amb el del llibre del mateix autor, publicat a Lleida per Pagès Editors, el setembre de 1999.

Hi ha també gent sortida de la JARC (de la Joventut d'Acció Rural Catòlica; res a veure amb l'actual JARC). Gent d'unes antigues comissions de pagesos, que ha actuat bàsicament a Lleida i Tarragona i que, com a conseqüència dels tres estats d'excepció de l'any 1969, s'ha dissolt. Gent de partits polítics, i també tècnics agraris d'arreu del Principat (molts d'ells, socis encara de la ICEA) que els primers temps asseguruen una funció de coordinació i suport. La majoria són joves... aleshores, que ara ja volten els cinquanta anys.

L'àmbit d'agricultura del Congrés de Cultura Catalana dóna un aixopluc: les seves presentacions acabaven sempre reclamant la necessitat d'un sindicat.

Són temps de crisi: s'han produït les «guerres» agrícoles a causa dels primers excedents d'un model productivista que ja no funciona.

Són les «guerres del tomàquet i del pebrot» a Navarra, el 1973; de la llet a la Cornisa Cantàbrica, el 1974; del no a l'entrega vinicoalcoholera el 1975; de l'espàrrec, el 1974 i 1975 a Navarra; la guerra del *panizo* a l'Aragó, el 1976... (La primera tractorada de la història es produeix a Aragó.)

El sindicat corporatiu, la Hermandad de Labradores y Ganaderos, de coïtització obligatòria, aviat es veu superat per les circumstàncies en no saber donar resposta als problemes que apareixen. A partir d'aquestes guerres es van creant grups de coordinació que després es van constituint, des de la base agrària i arrelats en la realitat, en Uniones de Agricultores y Ganaderos.

Paral·lelament, el butlletí de Cooperación para el Desarrollo, una entitat de l'Església, especialitzada en el món rural, del tipus de Justícia i Pau, que arriba a tirar set mil exemplars, va posant en contacte els diferents grups sorgits arreu d'Espanya. Des d'aquesta entitat es promouen diferents Encuentros de Organizaciones Campesinas arreu del país. Al Cuarto Encuentro, el 14 de novembre de 1976 es constitueix la Coordinadora de Organizaciones de Agricultores y Ganaderos (COAG), que es defineix com a unitària, independent i defensora de l'explotació familiar agrària. (Es tracta d'una Coordinadora en què cada unió manté la seva identitat i autonomia, cas únic entre tantes organitzacions sindicals o polítiques.) L'equip tècnic es trasllada des dels locals de Cooperación para el Desarrollo als seus propis i comença a ser retribuit. Des d'aleshores, la COAG donarà a la Unió de Pagesos la seva perspectiva espanyola i europea. En ella, hi han participat molts dels dirigents de la UP, en càrrecs de responsabilitat, com també en el de coordinació general.

Davant el coneixement de la creació de la Unió de Pagesos i inquiet per les primeres pintades signades pel sindicat, sobre l'oli, que apareixen arreu, estem a l'any 1975, la UTECO de Lleida convoca una assemblea per tractar la problemàtica de l'oli. Hi assisteixen més de mil pagesos i el president de la UTECO s'emporta un gran esbronc —el primer de la Unió de Page-

sos—, a la qual cosa respon girant-se d'esquena al públic i explicant que la té molt ampla (l'esquena).

L'any 1976 els fets s'acceleren: el 18 de gener se celebra la segona assemblea a Poblet (sempre en locals d'Església). L'endemà per primera vegada la Unió de Pagesos surt al diari. A Aragó surten al carrer els tractors, en la guerra del *panizo*, inici de la Unión de Agricultores y Ganaderos de Aragón (UAGA). El maig, les Cámaras Oficiales Sindicales Agrarias de Lleida i Tarragona volen controlar el descontentament dels pagesos i convoquen unes manifestacions. L'11 de maig, surten deu mil pagesos a Tarragona, encapçalats per la Unió de Pagesos amb les seves pancartes i lemes. El 25 de maig, són vint mil els pagesos que surten a Lleida. Per demostrar la seva força, la Unió de Pagesos estableix un recorregut diferent. És la primera vegada que la Unió de Pagesos surt al carrer amb pancartes.

Ens trobem en l'època carismàtica de la Unió de Pagesos. Es realitzen nombroses presentacions arreu del país..., sense estar encara legalitzat el sindicat. El juliol, Adolfo Suárez és nomenat president del Govern i el 28 de novembre el governador civil de Tarragona tolera que se celebri el Primer Congrés de la Unió de Pagesos a l'Espluga de Francolí. Hi assisteixen dos mil pagesos sota el lema de «Volem viure de la terra».

Són èpoques de molta militància. Es produeixen reunions arreu dels pobles de Catalunya. El sindicat es va consolidant. Els mesos de gener i febrer de 1977 se celebren assemblees dels diferents sectors de producció: de fruits secs a Balaguer, de l'ordi i el blat a Cervera, del panís a Linyola, de l'oli a la Granadella, la campanya de la llet demanant un preu de 19 ptes./l a l'Empordà, l'assemblea a l'auditori de Tarragona —ja amb sis mil pagesos...

El 20 de febrer el governador civil suspèn l'assemblea de la Unión de Agricultores y Ganaderos de Rioja (UAGR) que surt amb els tractors a la carretera per demanar la seva legalització i demana a totes les unions que li donin suport. La UAGR aguanta tota una setmana a la carretera fins que la Unió de Pagesos decideix incorporar-s'hi el dia 27, junt amb les altres unions de l'Estat. La tractorada es manté tota una setmana fins que es produeix la retirada de manera ordenada i festiva. Han sortit més de divuit mil tractors a Catalunya i els de tot Espanya sumen cent dotze mil. No ha estat un moviment espontani, estava preparat, per això es recorden les assemblees de sectors de producció. És la mostra de la necessitat del reconeixement d'una realitat.

Al cap de poc temps es legalitza la Unió de Pagesos.

El sindicat ja està en marxa i ha estat possible, gràcies a l'esforç de tants pagesos que hi han dedicat tantes hores. La Unió de Pagesos en aquests temps es troba en estat de gràcia, però caldrà consolidar tot el moviment. En

els pactes de la Moncloa del mateix any 1977, els partits acorden mantenir les Cámaras Agrarias i no donar llibertat sindical al sector agrari. Quantes energies ha hagut d'esmerçar-hi la Unió de Pagesos, perquè es considerin als pagesos «*ciutadans i no súbdits*!» Així ho dictamina el Tribunal Constitucional, respecte a la funció dels grups de representació, que els governants han de consultar obligatòriament abans d'emetre una llei. Tot això és produït per una manera de considerar el món agrari com a sector depenent, que cal mantenir «apadrinat». Així la Unió de Pagesos ha hagut de bastir l'eix de la seva estratègia en elaborar tot un cos de pensament que presenta el pagès com a major d'edat, amb personalitat pròpia.

Pel camí es queden tres lleis de Cámaras Agrarias catalanes. Fins que el Tribunal Constitucional espanyol ha de corregir els partits demòcrates catalans en haver aprovat al Parlament una llei que ha constituït unes Cámaras Agrarias «*hereves del franquisme*», així ho dictamina el Tribunal, i que per tant ha de ser canviada.

D'aquesta manera és com s'arriben a convocar el 1994 —ja han passat catorze anys des de la legalització dels sindicats de pagesos— les primeres eleccions sindicals al camp (cal dir també que són les primeres que es convoquen en una autonomia espanyola). Les guanya per àmplia majoria la Unió de Pagesos, triomf que revalida quatre anys més tard, en les de 1998, quan aconsegueix el 73 % dels vots.

La COAG també és el primer sindicat en vots, en les autonomies on s'han realitzat eleccions, seguida molt de prop per l'ASAJA-CEOE, a què pertany l'altre sindicat català que s'ha presentat a les eleccions. Cal recordar que aquest altre sindicat agrari forma part de la patronal dels mateixos empresaris de les indústries agroalimentàries, cas insòlit en el panorama sindical, no solament europeu sinó mundial.

L'any 1985, mentre el conseller Miró presenta en roda de premsa l'enquesta que reconeix que «la Unió de Pagesos es el único sindicato agrario con peso importante» —està escrita en castellà—, li manté una representació a la Taula de Concertació del 14 %.

Nou anys més tard el Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca (DARP) rectifica: el 1994, uns mesos abans de les primeres eleccions al camp, puja la representació de la Unió de Pagesos al 20 %. A un sindicat que el novembre aconsegueix el 69 % de vots..., resultat que, a sobre, després tarda un any i mig més a reflectir en la distribució de la Taula de Concertació.

Des d'aquella primera tractorada hem fet un salt de més de vint anys per explicar com, tot i haver estat reconeguda en la Constitució espanyola la funció del sindicalisme, la Unió de Pagesos s'ha hagut de guanyar el seu es-

pai de llibertat —és el subtítol del llibre— tractorada a tractorada, mobilització a mobilització, negociació a negociació, a la plaça de Sant Jaume, a baix a la plaça o a dalt al despatx del president, a Madrid o a Brussel·les, a cada explotació familiar agrària, dia rere dia.

El camí no ha estat fàcil. Hi ha hagut molts encerts i també molts errors. En els textos aprovats en les ja set assemblees i vuit congressos ha anat quedant reflectit com es va consolidant una manera de pensar del sindicat, de defensa de l'explotació familiar contra la reconversió, de «l'explotant directe», que és qui treballa directament a l'explotació i viu al territori («Pel futur de Catalunya cal pagesos a la terra», deia el lema del darrer congrés a Figueres). Un sindicat que, quan la Unió Europea pretén reduir les ajudes, aconsegueix que es puguin modular, perquè surtin menys perjudicats els qui tenen una dimensió més reduïda.

Repasseu el llibre, fixeu-vos solament en les fotografies: veureu com la Unió de Pagesos va als despatxos a negociar, hi veureu com surt al carrer o a la carretera, quan cal. I també va a la ciutat a explicar-ho als consumidors, que serà un quefer cada vegada més important pel sindicat. Surten les fotografies de les assemblees i els congressos on ha anat bastint un cos de pensament, com ha organitzat els pagesos —és una de les seves principals funcions— i com els convenç periòdicament perquè la vagin a votar si consideren que ho ha fet bé i volen que els segueixi representant.

Ha anat perfilant també una manera de fer les coses, moltes vegades brusca. Possiblement és que la Unió mai està satisfeta, ja que sempre diu més el que queda per fer, que el que s'ha aconseguit. Però ha sabut il·lusionar els pagesos, tot i moure's en una societat, no solament en la rural, on el victimisme està molt estès.

Es tracta també d'una organització que de fet ha anat reflectint de forma simètrica la política agrària dels nostres governants. Resseguint la història de la Unió, es pot entendre com veu el món pagès la política agrària que s'ha fet des dels governs de la plaça de Sant Jaume, de Madrid o de Brussel·les. El llibre dels vint-i-cinc anys es constitueix, per tant, en la història de la nostra agricultura, vista des d'un punt de vista prou diferent a l'oficial.

A una major repressió (recordeu els llargs vuit anys del ministre del PSOE, Romero) ha respost amb una major intensitat de les seves mobilitzacions. Quan des de fora s'ha volgut interferir en els seus processos interns, ha reaccionat de manera aferrissada. Quan s'ha pretès retallar a fons els pressupostos del sector, precisament coincidint amb l'autogovern, ha llançat la campanya del «Paga el que deus».

És així com els pagesos aplegats en la Unió han aconseguit dotar-se d'una organització que els representa. Ningú ho ha fet per ells i en aquest llibre

s'ha procurat que tots els pagesos s'hi sentissin reflectits. Són ells qui han escrit el llibre, jo solament n'he aixecat acta.

Catalunya disposa avui d'una entitat que aglutina els diferents sectors de producció, que dóna cohesió a la diversitat de l'agricultura de les nostres comarques, que canalitza els problemes que van sorgint al camp. I s'erigeix com el seu interlocutor davant d'un govern que ja ha aconseguit «administració única» en matèria agrària (els qui vam fundar la Unió de Pagesos no ens haguéssim cregut que a Catalunya aconseguiríem l'autogovern... en matèria agrària).

El sector agrari s'ha dotat d'una eina de representació que necessita entendre's amb els governants, i com es deia al Consell Nacional de setembre: els nostres governants també necessiten entendre's amb la Unió de Pagesos.

Una organització sòlida, amb deu mil cotitzants, més de trenta-tres oficines arreu de Catalunya, més de mil assalariats, uns pressupostos de les seves empreses —consulteu el Registre Mercantil— superiors als sis-cents milions de pessetes..., pagats pels pagesos que utilitzen els seus serveis. Però sobretot amb una gran capacitat d'activisme. Amb un munt de militants, a la Permanent, a les diferents comarques, als pobles, que poden mantenir a la vegada diversos fronts oberts en els diversos àmbits en què els toca moure's. Que es reuneix amb els nostres responsables polítics, que n'obté que es plantegin sessions monogràfiques sobre els problemes dels pagesos al nostre Parlament (dues fins avui), o a les Corts a Madrid.

Que combina la negociació amb la mobilització. La campanya de defensa de l'avellana n'és un exemple clar. La Unió de Pagesos ha aconseguit mobilitzar els pagesos amb accions prou diferents —manifestacions, passejades amb tractors o una cadena humana. Ho ha sabut explicar i ha mantingut el caliu amb assemblees itinerants setmanals, quan ha calgut. Ha anat al COPA de Brussel·les i s'ha entrevistat amb el comissari —ministre europeu del ram, Franz Fischler—, amb un treball tècnic ben elaborat a les mans. Mentrestant havia aconseguit una proposició no de llei del nostre Parlament. És així com aquest «*petit producte*», si ho mirem a escala europea, ha quedat regulat a l'Organització Comuna de Mercat (OCM) corresponent. En paral·lel ha calgut aglutinar alcaldes, cooperatives, el Govern de la Generalitat, el Ministeri de Madrid, diputacions... I també ho ha sabut celebrar amb campanes al vol i festa pagesa a la Fatarella. D'això, se'n diu «*articular i canalitzar la pressió social*», amb un treball tècnic, amb propostes coherents i fàcils d'explicar, complementat amb un procés de mobilització esglaonat, combinat amb fòrums d'informació i debat.

En aquests vint-i-cinc anys, el món agrari s'ha anat fent cada vegada més complex. Així es fa necessari més que mai una organització engrescadora,

més que ploranera, que sigui capaç de plantejar alternatives als problemes del sector. Un sector que, en aquest quart de segle, ha canviat profundament. Hi ha hagut tota la gestió de l'entrada a la Comunitat Econòmica Europea, el Tractat de Maastricht, la constitució de la Unió Europea i de l'Euro, la negociació de les diferents OCM, en el marc de l'Agenda 2000, de la fruita, de la fruita seca, de l'oli, de la vinya, dels diferents sectors ramaders. Com hagués estat la negociació, si no hagués existit un sindicalisme agrari democràtic representatiu?

El 73 % dels pagesos han dipositat la seva confiança en la Unió de Pagesos, perquè els representi, i això significa una gran responsabilitat pel sindicat, que no els pot defraudar. Haurà d'anar amb molt de compte en les seves estratègies. La Unió de Pagesos és avui una institució consolidada, interlocutora legitimada del govern de la plaça de Sant Jaume, del d'Atocha a Madrid, a través de la COAG, de Brussel·les amb el COPA, on assisteixen els seus millors homes.

Se succeiran els ministres, Abril Martorell, Lamo de Espinosa, Romero, Solbes, Albero-Atienza, de Palacio i Posada. S'aniran rellevant els consellers, Roig, Carol, Miró, Vallvé i Marimon, però la Unió de Pagesos continuarà. Són ja uns vint-i-cinc anys que la Unió de Rabassaires, fundada el 1922, no va poder complir. I és responsabilitat dels seus dirigents de mantenir i fer créixer tot el cabal que ha aconseguit fins avui.

La Unió de Pagesos és pedra clau del que s'anomena societat civil rural, una obra col·lectiva que pertany a tots i cadascú dels pagesos que l'han feta, dispersos arreu del país. És una institució catalana per la qual els pagesos participen i decideixen en els temes de la seva professió que els afecten, com a eina d'intermediació, com a pont entre l'Estat i la societat. És el canal pel qual els pagesos pretenen participar en la democràcia i que complementa la democràcia delegada, que s'expressa en les eleccions polítiques periòdiques. Com a sindicat se seguirà legitimant, mentre sigui eficaç, mentre sàpiga donar resposta, mentre s'avanci als problemes que aniran produint-se en el sector.

Tot això és el que m'ha suggerit la relectura del llibre.

Podeu començar per una primera lectura dels peus de les fotografies. Es tracta d'un llibre de celebració amb edició de luxe. El podeu utilitzar també com a llibre de consulta. Podeu contrastar els diferents fets que coneixeu de la història de l'agricultura catalana del darrer quart de segle d'aquest mil·lenni, això sí, des d'un punt de vista possiblement diferent, el de la Unió de Pagesos. I recomano en especial una lectura transversal, seguint com evolucionen els mateixos temes any rere any.

Andreu Peix